

16 Φεβρουαρίου, 1995
24 Μαρτίου, 1995

[ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Π., ΠΙΚΗΣ, ΚΟΥΡΡΗΣ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ,
ΠΟΓΙΑΤΖΗΣ, ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΗΣ, ΝΙΚΗΤΑΣ, ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, ΑΡΤΕ-
ΜΗΣ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, ΝΙΚΟΛΑΙΔΗΣ, Δ/στές]

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ,

Κατηγορούσα Αρχή

v.

ALAN CARL FORD ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ, (Αφ 1)

Κατηγορουμένων,

(Νομικό Ερώτημα Αφ. 301).

Κακουργιοδικείο — Σύνθεση — Κατά πόσο επηρεάζεται η σύνθεση του Κακουργιοδικείου, αν κατά την εκδίκαση υπόθεσης, μέλος αυτού προαχθεί σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου — Επιφύλαξη του Άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων του 1960 - 1992.

- 5 *Ποινική Δικονομία — Νομικά ερωτήματα — Κατά πόσο υπάρχει δυνατότητα επιφύλαξης τους πριν από την απάντηση στην κατηγορία — Ο περί Ποινικής Δικονομίας Νόμος Κεφ. 155 Άρθρο 148(1).*

Λέξεις και Φράσεις — “Ενώ εκδικάζεται η υπόθεση” στην επιφύλαξη του Άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων του 1960-1992.

- 10 *Λέξεις και Φράσεις — “Δίκη” (trial) στην Αγγλική νομολογία, στο Άρθρο 148(1) του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου Κεφ. 155 και στην επιφύλαξη του Άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων του 1960-1992.*

Λέξεις και Φράσεις — “Ακρόαση” (hearing) στο Άρθρο 68(2) του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου Κεφ. 155.

- 15 *Οι κατηγορούμενοι 1 και 3 πριν απαντήσουν στις κατηγορίες του κατηγορητηρίου, ισχυρίστηκαν παραβίαση του συνταγματικού τους δικαιώματος για δίκαιη δίκη όπως διασφαλίζεται στο Άρθρο 30.2 του Συντάγματος, και ζήτησαν όπως το θέμα αυτό εξεταστεί προκαταρκτικά από το Κακουργιοδικείο. Η Κατηγορούσα Αρχή έφερε έν-*

σταση. Το Κακουργιοδικείο με ενδιάμεση απόφαση του ημερομ. 2.12.1994 αποφάνθηκε ότι υπήρχε η δυνατότητα για εξέταση του θέματος που εγέρθηκε σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας.

Στις 9.1.1995 μέλος του Κακουργιοδικείου προήχθη σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου. Ηγέρθηκε θέμα σύνθεσης του Κακουργιοδικείου το οποίο αποφάσισε ότι η δίκη είχε αρχίσει και ως εκ τούτου έπρεπε να συνεχιστεί με την ίδια σύνθεση ενόψει της επιφύλαξης του Άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων του 1960-1992, (ο Νόμος).

5

Το ερώτημα που εγείρεται ενώπιον του Εφετείου είναι αν η προαγωγή έγινε "ενώ εκδικαζόταν η υπόθεση" μέσα στην έννοια της επιφύλαξης του Άρθρου 5(1) του Νόμου.

10

Η Κατηγορούσα Αρχή επικαλέσθηκε την Αγγλική νομολογία σύμφωνα με την οποία η έναρξη της δίκης σηματοδοτείται από την απάντηση στην κατηγορία και εισηγήθηκε ότι το Κακουργιοδικείο όταν εξέδιδε την ενδιάμεση απόφαση του δεν εκδίκαζε την υπόθεση αλλά ενεργούσε έξω από το πλαίσιο της δίκης. Με βάση την πιο πάνω θέση υποστηρίχθηκε ότι το Κακουργιοδικείο θα πρέπει να συνεχίσει τη δίκη με νέα σύνθεση.

15

Το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάσισε κατά πλειοψηφία - (δέκα προς ένα) - ότι όταν το μέλος του Κακουργιοδικείου προήχθη στη θέση Προέδρου Επαρχιακού Δικαστηρίου, η υπόθεση εκδικαζόταν μέσα στην έννοια της επιφύλαξης του Άρθρου 5(1) του Νόμου και ως εκ τούτου η δίκη πρέπει να συνεχιστεί και να συμπληρωθεί στην ίδια σύνθεση.

20

A. Υπό Κωνσταντινίδη Δ., συμφωνούντων του Προέδρου Στυλιανίδη και των Δικαστών Κούρρη, Παπαδόπουλου, Νικήτα, Αρτεμίδα, Αρτέμη και Νικολαΐδη:

25

1. Σύμφωνα με την επιφύλαξη του Άρθρου 5(1) του Νόμου είναι δυνατή η συμμετοχή περισσότερων του ενός Προέδρων στη σύνθεση του Κακουργιοδικείου, μόνο εφόσον η προαγωγή μέλους Κακουργιοδικείου σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου, γίνει "ενώ εκδικάζεται η υπόθεση" από το Κακουργιοδικείο. Σε τέτοια περίπτωση η δίκη συνεχίζεται με τη συμμετοχή του προαχθέντα, μέχρι να συμπληρωθεί.

30

2. Το Ανώτατο Δικαστήριο επιλαμβάνεται νομικών ερωτημάτων κατά το Άρθρο 148(1) του Κεφ. 155 μόνο εφόσον αυτά εγείρο-

35

νται κατά τη διάρκεια της δίκης, διαφορετικά δεν θα υπάρχει δικαιοδοσία για γνωμάτευση επί των ερωτημάτων αυτών.

- 5 3. Σύμφωνα με τη σχετική Κυπριακή νομολογία νομικά ερωτήματα είναι δυνατόν να επιφυλαχθούν πριν από την απάντηση στην κατηγορία.
4. Ο όρος “δίκη” (trial) χρησιμοποιείται αδιακρίτως στον περί Ποινικής Δικονομίας Νόμο και περιλαμβάνει κάθε δικαστική διαδικασία μετά την καταχώρηση του κατηγορητηρίου. Έχει έννοια ευρύτερη της “ακρόασης” που αποτελεί μέρος της δίκης.
- 10 5. Ο όρος “ακρόαση” (hearing) δηλώνει τη διαδικασία προσαγωγής αποδεικτικού υλικού προς στοιχειοθέτηση του κατηγορητηρίου.
6. Η επισήμανση του Κακουργιοδικείου ότι η αγγλική νομολογία δεν αποδίδει τη πραγματικότητα στην Κύπρο είναι ορθή.
- 15 7. Η επιφύλαξη στο άρθρο 5 του Νόμου 14/60 ενεργοποιήθηκε λόγω της εξέτασης του θέματος που εγέρθηκε ενώπιον του Κακουργιοδικείου και της έκδοσης της ενδιάμεσης απόφασης του πάνω σ’ αυτό. Η εξ αρχής διεξαγωγή της διαδικασίας θα καταστρατηγούσε τον πρόδηλο στόχο της επιφύλαξης ενώ η ανάληψη της υπόθεσης από Κακουργιοδικείο με νέα σύνθεση
- 20 με δοσμένη τη διαδικασία που προηγήθηκε θα συνιστούσε ανεπίτρεπτη δέσμευση του.
8. Η πιο ριζική λύση θα μπορούσε να ήταν η άρση οποιουδήποτε νομοθετικού προσδιορισμού ως προς την βαθμίδα των δικαστών του Κακουργιοδικείου, οι οποίοι ως μέλη του είναι απόλυτα ισότιμοι.
- 25

B. Υπό Πικί, Δ. συμφωνούντος και του Χρυσοστομή, Δ.:

- 30 1. Ο όρος “εκδικάζεται” στην επιφύλαξη του Άρθρου 5(1) του Νόμου συναρτάται κατά κύριο λόγο με την διαδικασία ακρόασης της υπόθεσης και όχι με τη δίκη με την έννοια της κρίσης της ενοχής του κατηγορουμένου στην κατηγορία.
- 35 2. Με την εισαγωγή της επιφύλαξης του Άρθρου 5(1) του Νόμου, ο νομοθέτης σκοπούσε να άρει την ανωμαλία στην απονομή της δικαιοσύνης από τη διακοπή της ακρόασης ποινικής υπόθεσης λόγω της προαγωγής μέλους του Κακουργιοδικείου σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου. Η προαγωγή των σκοπών του νομο

θέτη καθιστά την επιφύλαξη εφαρμοστέα σε κάθε περίπτωση που η διακοπή της διαδικασίας θα επέβαλλε την επανακρόαση οποιουδήποτε θέματος που εξετάστηκε μετά την έναρξη της ακρόασης ποινικής υπόθεσης ενώπιον του Κακουργιοδικείου.

3. Για τους πιο πάνω λόγους η επιφύλαξη τυγχάνει εφαρμογής στην παρούσα υπόθεση. Ως εκ τούτου η δίκη πρέπει να συνεχιστεί και να συμπληρωθεί με την ίδια σύνθεση του Κακουργιοδικείου. 5

Γ. Υπό Αρτεμίδα, Δ.:

Ο προσδιορισμός της βαθμίδας των Δικαστών του Κακουργιοδικείου, που είναι όλοι ισότιμοι, πρέπει να αρθεί με την τροποποίηση του Αρθρου 5 του περί Δικαστηρίων Νόμου του 1960, Ν.14/60. 10

Ο Δικαστής Πογιατζής διαφώνησε με την απόφαση της πλειοψηφίας και αποφάνθηκε ότι:

Δ. Υπό Πογιατζή, Δ.:

1. Η επιφύλαξη του Αρθρου 5(1) του Νόμου αποτελεί εξαιρεση στο γενικό κανόνα και γι' αυτό χρήζει αυστηρής ερμηνείας. Η εφαρμογή της περιορίζεται στις περιπτώσεις εκείνες που είναι καθαρό ότι σκοπεύει να καλύψει. 15
2. Δεν δικαιολογείται η εκτίμηση του Κακουργιοδικείου ότι με την έκδοση της ενδιάμεσης απόφασης του έθεσε την σφραγίδα του στην υπόθεση σε βαθμό που καθιστά αναγκαία την συνέχιση της δίκης με την παλαιά του σύνθεση. 20
3. Η ενδιάμεση απόφαση του Κακουργιοδικείου δεν έχει σηματοδοτήσει την έναρξη της δίκης μέσα στην έννοια της επιφύλαξης του άρθρου 5(1) του Νόμου και ως εκ τούτου η περαιτέρω διαδικασία ενώπιον του Κακουργιοδικείου δεν πρέπει να συνεχιστεί με την παλαιά του σύνθεση. 25

Αναφερόμενες αποφάσεις:

Republic v. Kafkaris & Others (1988) 2 CLR 130,

R v. Vickers [1975] 2 All E.R. 945, 30

Gordon Cambell Tonner [1985] Cr. App. R. 170,

Quazi v. D.P.P. [1988] Cr. L.R. 529,

R v. Hammersmith Juvenile Court, Ex parte O [1988] 86 Cr. App. R.343,

Williams v. D.P.P. [1991] All E.R. 651,

Police v. Ekdotiki Eteria (1982) 2 CLR 63,

5 *Pastellopoulos v. The Republic (1985) 2 CLR 165,*

Republic v Sampson (1977) 2 CLR 1,

Αστυνομία v. Φάντη & Άλλων, (1994) 2 Α.Α.Δ. 160,

Antoniou & Sons v. Nicosia Municipality (1988) 3 CLR 2494,

Δημοκρατία v. Ηροσλέους (Απόφαση κακουργιοδικείου ημερ. 15.12.1993).

10 **Νομικό Ερώτημα.**

Σκεπτικό γνωμάτευσης που δόθηκε στις 16 Φεβρουαρίου, 1995, αναφορικά με νομικό ερώτημα που παρατέμφθηκε στο Ανώτατο Δικαστήριο για γνωματεύσεις ως προς το κατά πόσο τυγχάνει εφαρμογής η επιφύλαξη που προστέθηκε με το άρθρο 2
15 (α) στις πρόνοιες του Άρθρου 5(1) του περί Δικαστηρίων Νόμου του 1960 (Ν.14/60), όταν μέλος του Κακουργιοδικείου προ-άγεται σε Πρόεδρο μετά την έναρξη της ακρόασης της υπόθεσης αλλά πριν την απάντηση των κατηγορουμένων στην κατηγορία και την προσαγωγή μαρτυρίας για την απόδειξή της.

20 Α. Μαρκίδης, Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας, με τον Π. Κληρίδη, Ανώτερο Δικηγόρο της Δημοκρατίας, και Ρ. Παπαέτη (δ/δα), Δικηγόρο της Δημοκρατίας, για τη Δημοκρατία.

Τ. Κατσικίδης, για τον κατηγορούμενο 1.

Καμιά εμφάνιση για τον κατηγορούμενο 2.

25 Α. Ανδρέου, για τον κατηγορούμενο 3.

Cur. adv. vult.

ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Π.: Ανάγνωσε την ακόλουθη απόφαση. Το Μόνιμο Κακουργιοδικείο που συνεδριάζει στη Λάρνακα, ύστερα

από αίτηση του Γενικού Εισαγγελέα, με βάση το Άρθρο 148 του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου, (Κεφ. 155, Νόμοι Αρ. 93/72, 2/75, 12/75, 41/78, 162/89, 142/91 και 9/92), επεφύλαξε για γνωμοδότηση από το Ανώτατο Δικαστήριο τα πιο κάτω νομικά ζητήματα:-

- “1. Κατά πόσο η έναρξη της ‘δίκης’, όπως ο όρος ‘δίκη’ συναντάται στην επιφύλαξη του άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων, προσδιορίζεται με βάση τη συγκεκριμένη υφή της διεξαχθείσας διαδικασίας, ή συνδέεται πάντοτε με την απάντηση του κατηγορουμένου στην κατηγορία. 5
2. Αν στο πρώτο μέρος του πιο πάνω ερωτήματος (1) η απάντηση είναι καταφατική, κατά πόσο η έκδοση από το Κακουργιοδικείο της ενδιάμεσης απόφασής του, ημερομηνίας 2 Δεκεμβρίου, 1994, με την οποία αποφάσισε ότι μπορεί να εξετάσει παράπονο των κατηγορουμένων για ισχυριζόμενη παραβίαση των συνταγματικών τους δικαιωμάτων σε σχέση με την εμπιστευτικότητα στην επικοινωνία με τους δικηγόρους τους, όπως προκύπτει από το άρθρο 30.2 του Συντάγματος, σηματοδοτεί την έναρξη της δίκης. 10 15
3. Αν η απάντηση στο ερώτημα (2) είναι καταφατική, κατά πόσο η σύνθεση του Κακουργιοδικείου πρέπει να παραμείνει μέχρι πέρατος της δίκης η ίδια με εκείνη με την οποία εξέδωσε την ενδιάμεση απόφασή του, ημερομηνίας 2 Δεκεμβρίου 1994. 20
4. Κατά πόσο το Κακουργιοδικείο μπορούσε να επιληφθεί και να εξετάσει το θέμα της σύνθεσής του, ενόψει της εκκεμότητας της γνωμάτευσης του Ανωτάτου Δικαστηρίου στο Υπόμνημα 294.” 25

Το Ανώτατο Δικαστήριο άκουσε τις απόψεις της Κατηγορούσας Αρχής. Οι δικηγόροι των κατηγορουμένων, για τους λόγους που ανέφεραν στο Δικαστήριο, δεν εξέφρασαν καμιά άποψη.

- Το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάσισε κατά πλειοψηφία - (δέκα προς ένα) - ότι στις 9 Ιανουαρίου, 1995, όταν ο κ. Α. Κραμβής, Ανώτερος Επαρχιακός Δικαστής, προήχθη στη θέση Προέδρου Επαρχιακού Δικαστηρίου, η υπόθεση εκδικαζόταν μέσα στην έννοια της επιφύλαξης του Άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων του 1960 έως 1992. 30 35

Ως εκ τούτου, η δίκη πρέπει να συνεχιστεί μέχρι να συμπληρωθεί με την ίδια Σύθεση του Κακουργιοδικείου - (με τη σύμ-

μετοχή του προαχθέντα) - με βάση την επιφύλαξη του Άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων.

5 Το τέταρτο ερώτημα, που έμεινε χωρίς αντικείμενο, επειδή ο Γενικός Εισαγγελέας απέσυρε το Υπόμνημα Αρ. 294, δεν προωθήθηκε και δε χρειάζεται να απαντηθεί.

Η υπόθεση παραπέμπεται στο Κακούργιοδικείο για την περαιτέρω διαδικασία, ενόψει της πιο πάνω Γνωμοδότησης.

Το σκεπτικό θα δοθεί αργότερα.

10 ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Π.: Το σκεπτικό της γνωμάτευσης που δόθηκε στις 16 Φεβρουαρίου, 1995 περιέχεται στις αποφάσεις των Δικαστών Γ. Κωνσταντινίδη, με την οποία συμφωνούν οι Δ. Γ. Στυλιανίδης, Π., Κούρρης, Παπαδόπουλος, Νικήτας, Αρτεμίδης, Αρτέμης και Νικολαΐδης, Δ/στές και Γ. Μ. Πική, με την οποία συμφωνεί ο Δικαστής Γ. Χρυσοστομής. Ο Δικαστής Ι. 15 Πογιατζής θα δώσει το σκεπτικό της δικής του γνωμάτευσης.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ, Δ: Το Κακούργιοδικείο άκουσε επιχειρήματα και εξέδωσε ενδιάμεση απόφαση σύμφωνα με την οποία,

20 (α) έχει εξουσία να επιληφθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, ανάλογα με το πώς επιβάλλουν οι περιστάσεις, του θέματος που ήγειραν οι συνήγοροι ότι η κατ' ισχυρισμόν παραβίαση της εμπιστευτικότητας στην επικοινωνία μεταξύ των κατηγορουμένων 1 και 3 καθιστά αδύνατη τη διεξαγωγή ανεπηρέαστης ή δίκαιης δίκης και

25 (β) έπρεπε να επιληφθεί του θέματος αμέσως ενόψει της, κατά την εισήγηση της υπεράσπισης, άμεσης και δραστηκής επίδρασής του.

30 Μετά την έκδοση της ενδιάμεσης απόφασης, το μέλος του Κακούργιοδικείου Ανώτερος Επαρχιακός Δικαστής Α. Κραμβής προάχθηκε σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου. Στην υπόθεση *Republic v. Kafkaris and Others* (1988) 2 CLR 130, κρίθηκε πως το άρθρο 5 του περί Δικαστηρίων Νόμου του 1960 (Ν.14/60) όπως είχε τροποποιηθεί από το Νόμο 58/72, απέκλειε τη δυνατότητα συμμετοχής πέραν του ενός Προέδρου στη σύνθεση του Κακούργιοδικείου. Οι προφανείς ανεπιθύμητες προεκτάσεις, έφεραν στην επιφάνεια την ανάγκη για νομοθετική αλλαγή.

35 Μια λύση, θα λέγαμε η πιό ριζική, θα μπορούσε να ήταν η άρ-

ση οποιουδήποτε νομοθετικού προσδιορισμού ως προς την βαθμίδα των δικαστών του Κακουργιοδικείου, οι οποίοι ως μέλη του είναι απολύτως ισότιμοι. Προκρίθηκε η θέσπιση επιφύλαξης στο άρθρο 5 που καθιστά δυνατή τη συμμετοχή στη σύνθεση του Κακουργιοδικείου περισσότερων του ενός Προέδρων Επαρχιακού Δικαστηρίου, κάτω από ορισμένες συνθήκες. Εξ ου και το πρόβλημα που εγείρεται τώρα. Κατά την επιφύλαξη είναι δυνατή η συμμετοχή περισσότερων του ενός Προέδρων στη σύνθεση του Κακουργιοδικείου μόνο εφόσον “ενώ εκδικάζεται υπόθεση από το Κακουργιοδικείο, μέλος αυτού προαχθεί σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου”. Σε τέτοια περίπτωση, “η δίκη συνεχίζεται, με τη συμμετοχή του προαχθέντα, μέχρι να συμπληρωθεί”.

Το Κακουργιοδικείο έκρινε πως η υπόθεση εκδικαζόταν με την έννοια της επιφύλαξης και πως η δίκη θα έπρεπε να συμπληρωθεί από το Κακουργιοδικείο, με την ίδια σύνθεση. Μετά από αίτημα εκ μέρους του Γενικού Εισαγγελέα επιφυλάχθηκαν 4 νομικά ερωτήματα για γνωμάτευση από το Ανώτατο Δικαστήριο δυνάμει του άρθρου 148(1) του περι Ποινικής Δικονομίας Νόμου Κεφ. 155. Τα τρία από αυτά έχουν στον πυρήνα τους την αμφισβήτηση που εκδηλώθηκε ως προς το αν ο κ. Α. Κραμβής προάχθηκε “ενώ εκδικαζόταν” η υπόθεση ώστε να τίθεται ζήτημα συμπλήρωσης της “δίκης”. Το τέταρτο ερώτημα ήταν εξαρτημένο από την εκκρεμότητα άλλου υπομνήματος, του υπ’ αριθμόν 294, η απόσυρση του οποίου το κατέλειπε, όπως συμφώνησε και η Κατηγορούσα Αρχή, χωρίς αντικείμενο.

Οι δικηγόροι των κατηγορουμένων για λόγους που εξήγησαν, δεν εξέφρασαν άποψη ενώπιόν μας. Η Κατηγορούσα Αρχή, κατ’ επίκληση αγγλικής νομολογίας ως προς την έννοια των όρων που συζητούμε [βλ. *R. v. Vickers* [1975] 2 All E.R. 945, *Gordon Cambell Tonner* [1985] Cr. App. R. 170, *Quazi v. D.P.P.* [1988] Crim. L.R. 529 και *R. v. Hammersmith Juvenile Court*, Ex parte O [1988] 86 Cr. App. R. 343, *Williams v. D.P.P.* [1991] All E.R. 651] εισηγήθηκε πως η έναρξη της δίκης σηματοδοτείται από την απόφαση στην κατηγορία και την εναρκτήρια ομιλία όποτε την ακολουθεί ή την προσαγωγή μαρτυρίας ή την εξέταση οποιουδήποτε θέματος σχετικού προς την ενοχή ή την αθωότητα του κατηγορουμένου. Ήταν, επομένως, η άποψή της πως όταν το Κακουργιοδικείο επιλαμβανόταν του θέματος που αναφέραμε και όταν εξέδιδε την ενδιάμεση απόφασή του που εμπειρείχε και ενάσκηση διακριτικής εξουσίας, δεν “εκδίκαζε” την υπόθεση αλλά ενεργούσε έξω από το πλαίσιο της “δίκης”, με την έννοια της επιφύλαξης. Με δοσμένη αυτή τη θέση, αναπόφευκτα η κατηγορούσα αρχή υποστήρι-

ξε και την προέκτασή της πως το Κακούργιοδικείο, με νέα σύνθεση, θα ανέλμβανε την υπόθεση από το σημείο στο οποίο είχε μείνει. Η ανάγκη για δε νομο εκδίκαση της υπόθεσης θα ικανοποιείτο αφού όσα είχαν ήδη γίνει και που θα ίσχυαν, δεν θα συνιστούσαν μέρος της δίκης. Χωρίς αυτή την προέκταση η εισήγηση της κατηγορούσας αρχής θα ήταν αντιφατική και προς τη δική της αντίληψη ως προς το στόχο της επιφύλαξης, αφού θα προέκυπτε ανάγκη για επανάληψη διαδικασίας που είχε ήδη διεξαχθεί. Η κατηγορούσα αρχή μας κάλεσε να αφαιρέσουμε από τον προβληματισμό την όποια έννοια του όρου "δίκη" όπως τον βρίσκουμε σε σειρά διατάξεων του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου, ακόμα και στο ίδιο το άρθρο 148(1). Η επιφύλαξη, όπως εισηγήθηκε, θα πρέπει να ερμηνευθεί στενότερα, ως εντελώς ξεχωριστή νομική ρύθμιση.

Το Ανώτατο Δικαστήριο επιλαμβάνεται νομικών ερωτημάτων κατά το άρθρο 148(1) του Κεφ. 155 μόνο εφόσον αυτά εγείρονται κατά τη διάρκεια της δίκης. Είναι, συνεπώς, απαραίτητο να διαγνωστεί αν βρίσκεται σε εξέλιξη δίκη με την έννοια του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου. Διαφορετικά, ανεξάρτητα από τη στάση που τήρησαν η κατηγορούσα αρχή ή οι κατηγορούμενοι και ακόμα ανεξάρτητα από το πώς προσέγγισε το ζήτημα το Κακούργιοδικείο, δεν θα υπάρχει δικαιοδοσία για γνωμάτευση.

Στην υπόθεση *Police v. Ekdotiki Eteria* (1982) 2 CLR 63 διατυπώθηκαν αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα επιφύλαξης νομικού ερωτήματος πριν από την απάντηση στην κατηγορία. Τελικά όμως το Ανώτατο Δικαστήριο γνωμάτευσε πάνω στα ερωτήματα που είχαν τεθεί και το ίδιο έγινε και στις υποθέσεις *Pastellopoulos v. Republic* (1985) 2 CLR 165, *Republic v. Nicolaos Sampson* (1977) 2 CLR 1 και *Αστυνομία v. Άκη Φάντη και Άλλων* (1994) 2 Α.Α.Δ. 160.

Δεν υπάρχει ορισμός της "δίκης" (trial) ως τεχνικού όρου, με κάποιο ειδικό νόημα. Ο όρος χρησιμοποιείται αδιακρίτως στον περί Ποινικής Δικονομίας Νόμο και γι' αυτά που προηγούνται και γι' αυτά που έπονται της απάντησης στην κατηγορία αν και βρίσκουμε στις διατάξεις του Νόμου τον όρο "ακρόαση" (hearing) ως ιδιαιτέρως δηλωτικό της διαδικασίας προσαγωγής αποδεικτικού υλικού προς στοιχειοθέτηση του κατηγορητηρίου. (Βλ. άρθρο 68(2). Είναι χαρακτηριστικά τα άρθρα 83(1) και 63. Με το πρώτο παρέχεται δυνατότητα τροποποίησης του κατηγορητηρίου σε οποιοδήποτε στάδιο της δίκης (at any stage of a trial) και σαφώς δεν εννοείται το στάδιο μετά την απάντηση του κατηγορουμένου στο κατηγορητήριο. Στο δεύτερο, αναγνωρίζεται το δικαί-

ωμα του κατηγορουμένου να παρίσταται στο Δικαστήριο κατά τη διάρκεια όλης της δίκης (during the whole of the trial), διατύπωση που δεν μπορεί παρά να περιλαμβάνει στον όρο κάθε βήμα στη δικαστική διαδικασία μετά την καταχώριση του κατηγορητηρίου. Η αγγλική νομολογία, όπως ορθά επισήμανε το Κακουργιοδικείο στο πλαίσιο του δικού του προβληματισμού, δεν μπορεί να υιοθετηθεί ως αποδίδουσα την πραγματικότητα στην Κύπρο. Ενόψει των ρητών διατάξεων του περι Ποινικής Δικονομίας Νόμου, η “δίκη” είναι έννοια ευρύτερη της “ακρόασης” που αποτελεί μέρος της και περιλαμβάνει, επαναλαμβάνουμε, κάθε δικαστική διαδικασία μετά την καταχώριση του κατηγορητηρίου. 5 10

Συμφωνούμε με την κατηγορούσα αρχή πως με γνώμονα τον πρόδηλο στόχο αλλά και το λεκτικό της επιφύλαξης στο άρθρο 5 του Νόμου 14/60, η έννοια των όρων “ενώ εκδικάζεται” και “δίκη” είναι στενότερη, αλλά όχι με τον τρόπο και στο βαθμό που εισιγήθηκε. Η επιφύλαξη δεν παραπέμπει σε κάποια διαδικαστικά στεγανά, χρονικά ή άλλα, αλλά, όπως ορθά εκτίμησε το Κακουργιοδικείο, στη συγκεκριμένη υφή της διαδικασίας που διεξάχθηκε. Οσάκις, για να χρησιμοποιήσουμε τη διατύπωση του Κακουργιοδικείου, “το Δικαστήριο επιλαμβάνεται θέματος σχέση έχοντος με τις εγγενείς ανάγκες της υπόθεσης, θέτοντας έτσι, η σύνθεση του Δικαστηρίου που επιλαμβάνεται του θέματος τη δική της σφραγίδα σε ό,τι αφορά τις εξελίξεις”, ενεργοποιείται η επιφύλαξη στο άρθρο 5 του Νόμου 14/60. 15 20

Το θέμα που εξετάστηκε από το Κακουργιοδικείο και η ενδιάμεση απόφαση που εξέδωσε σε σχέση προς αυτό υποθεμελιώνουν την πορεία της δίκης, και καλύπτονται από το πιο πάνω κριτήριο. Η ανάληψη της υπόθεσης από νέα σύνθεση, με δοσμένη και ισχύουσα τη διαδικασία που προηγήθηκε, θα συνιστούσε ανεπίτρεπτη δέσμευσή του, ενώ η εξ αρχής διεξαγωγή της διαδικασίας θα καταστρατηγούσε τον πρόδηλο στόχο της επιφύλαξης. 25 30

Για τους πιο πάνω λόγους είναι η γνωμάτευσή μας πως ο κ. Α. Κραμβής προάχθηκε σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου ενώ εκδικαζόταν η υπόθεση και πως η δίκη πρέπει να συμπληρωθεί χωρίς αλλαγή στη σύνθεση του Κακουργιοδικείου. 35

ΑΡΤΕΜΙΔΗΣ, Δ.: Συμφωνώ με την απόφαση που ετοίμασε και έδωσε ο συνάδελφος Γ.Κωνσταντινίδης. Προσθέτω λίγες γραμμές για να συνηγορήσω υπέρ της αναγκαιότητας να τροποποιηθεί το άρθρο 5 του περί Δικαστηρίων Νόμου του 1960, Ν.14/60, ώστε να αρθεί ο προσδιορισμός της βαθμίδας των δικα- 40

5 στών του κακουργιοδικείου, που είναι όλοι ισότιμοι σε τούτο. Οι δυσκολίες που προέκυψαν εξ αρχής από την εφαρμογή του άρθρου φάνηκαν στην υπόθεση *Δημοκρατία ν. Κανκαρή και άλλων* (1988), 2 Α.Α.Δ. 130, μετά την οποία ακολούθησε η συζητούμενη τροποποίηση. Όμως, τα πράγματα έχουν γίνει πιο περίπλοκα, όπως αποδεικνύεται από τα γεγονότα της υπό συζήτηση υπόθεσης και τις διϊστάμενες δικαστικές αποφάσεις και προσεγγίσεις στο νομικό ερώτημα που είχαμε να επιλύσουμε.

10 Δεν είναι, νομίζω, επιθυμητό να καθορίζεται θεσμικά η σύνθεση Δικαστηρίου ώστε να προσδιορίζεται η βαθμίδα των δικαστών που το αποτελούν, όταν αυτοί είναι ισότιμοι.

15 ΠΙΚΗΣ, Δ.: Η σύνθεση του Κακουργιοδικείου ορίζεται από το Άρθρο 5 του περί Δικαστηρίων Νόμου του 1960 (Ν 14/60). Το Κακουργιοδικείο απαρτίζεται από Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου, Ανώτερο Επαρχιακό Δικαστή και Επαρχιακό Δικαστή. Έχει αποφασισθεί ότι στη σύνθεση του Κακουργιοδικείου, μετέχει μόνο ένας Πρόεδρος Επαρχιακού Δικαστηρίου [βλ. *Republic v Kafkaris and Others* (1988) 2 C.L.R. 130]. Οι διατάξεις του Άρθρου 5(1) επέβαλλαν τη διακοπή της ακρόασης
20 υπόθεσης ενώπιον του Κακουργιοδικείου, οποτεδήποτε μέλος του προαγόταν σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου ανεξάρτητα από το στάδιο της διαδικασίας. Την ανωμαλία αυτή στην απονομή της δικαιοσύνης απέβλεψε να θεραπεύσει ο νομοθέτης με τη θέσπιση του περί Δικαστηρίων (Τροποποιητικός) Νόμος
25 του 1992 (Ν.42(1)/92). Με το Άρθρο 2(α) προστέθηκε η εξής επιφύλαξη στις πρόνοιες του Άρθρου 5(1) του νόμου:

30 “Νοείται περαιτέρω ότι αν, ενώ εκδικάζεται υπόθεση από το Κακουργιοδικείο, μέλος αυτού προαχθεί σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου, με αποτέλεσμα η σύνθεση του δικαστηρίου να περιλαμβάνει περισσότερους από έναν Προέδρους Επαρχιακού Δικαστηρίου, η δίκη συνεχίζεται, με τη συμμετοχή του προαχθέντα, μέχρι να συμπληρωθεί.”.

35 Το ερώτημα που τέθηκε από το Κακουργιοδικείο, βάσει του Άρθρου 148(1) του ΚΕΦ. 155, μετά από αίτηση του Γενικού Εισαγγελέα, και απαντήθηκε με τη γνωμάτευσή μας της 16.2.95, ήταν κατά πόσο τυγχάνει εφαρμογής η επιφύλαξη όταν μέλος του Κακουργιοδικείου προάγεται σε Πρόεδρο μετά την έναρξη της ακρόασης της υπόθεσης αλλά πριν την απάντηση των κατηγορουμένων στην κατηγορία και την προσαγωγή μαρτυρίας για την απόδειξη
40 της. Το θέμα που επιλύθηκε από το Κακουργιοδικείο, αφού επι-

λήφθηκε της υπόθεσης πριν την προαγωγή του δικαστή Α. Κραμβή σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου, αφορούσε τη δυνατότητα διερεύνησης στο προκαταρκτικό στάδιο της δίκης, πριν την απάντηση των κατηγορουμένων στην κατηγορία, ισχυρισμών των κατηγορουμένων για παραβίαση του δικαιώματος για δίκαιη δίκη που κατοχυρώνεται από το Άρθρο 30.2 του Συντάγματος. Το Κακουργιοδικείο αποφάσισε ότι το θέμα μπορούσε να εξετασθεί πριν οι κατηγορούμενοι απαντήσουν στην κατηγορία.

5

Εκ μέρους του Γενικού Εισαγγελέα υποβλήθηκε ότι η εφαρμογή της επιφύλαξης περιορίζεται σε υποθέσεις στις οποίες άρχισε η δίκη με την έννοια που ο όρος “δίκη” (trial) ενέχει στο δικαιοσύνη μας σύστημα. Η δίκη στο αγγλικό νομικό σύστημα αρχίζει με την προσαγωγή της μαρτυρίας μετά την απάντηση μη παραδοχής του κατηγορουμένου στην κατηγορία. Η δίκη περιορίζεται στο μέρος της διαδικασίας που αφορά την ακρόαση της υπόθεσης για την απόδειξη της κατηγορίας. Οι αγγλικές αποφάσεις, στις οποίες έγινε αναφορά, υποστηρίζουν την εισήγηση ότι ο όρος “trial” (δίκη), καλύπτει το μέρος της διαδικασίας που αναφέρεται στην ακρόαση της μαρτυρίας για την απόδειξη της κατηγορίας [βλ. *R v Vickers* [1975] 2 All E.R. 945, *Gordon Campbell Tonner*, 80 Cr. App. R., 170 και *R v Hammersmith Juvenile Court*, 86 Cr. App. R., 343]. Ο κ. Κληρίδης εισηγήθηκε ότι δε συντρέχει λόγος πρόσδοσης διαφορετικής ερμηνείας στον όρο “δίκη” στο πλαίσιο της επιφύλαξης από την καθιερωμένη έννοια του όρου αυτού στην ποινική διαδικασία.

10

15

20

Πρέπει να επισημάνουμε ότι εκτός από τον όρο “δίκη” στην επιφύλαξη απαντάται και ο όρος “εκδικάζεται” σε σχέση με την πορεία της υπόθεσης, που συναρτάται κατά κύριο λόγο με τη διαδικασία ακρόασης της υπόθεσης και όχι με τη δίκη με την έννοια της κρίσης της ενοχής του κατηγορουμένου στην κατηγορία. Η εισήγηση του κ. Κληρίδη για τη μη εφαρμογή της επιφύλαξης σ’ αυτή την περίπτωση, συναρτάται με την άποψή του ότι παρέχεται η δυνατότητα συνέχισης της ακρόασης της υπόθεσης από το σημείο στο οποίο διακόπηκε παρά την αλλαγή στη σύνθεση του Κακουργιοδικείου. Αυτό διαφάνηκε από την απάντηση που έδωσε σ’ ερώτηση του Δικαστηρίου για τις συνέπειες που θα προκύψουν σ’ αυτή την υπόθεση από την επανασύσταση του Κακουργιοδικείου. Διαφωνούμε με τη θέση αυτή.

25

30

35

Η συγκρότηση του Κακουργιοδικείου με νέα σύνθεση επιβάλλει την ακρόαση της υπόθεσης από την αρχή. Τις συνέπειες από τη μεταβολή στη σύνθεση του δικαστηρίου που επιλαμβάνεται υπόθεσης μετά από μερική ακρόαση, είχα την ευκαιρία να

40

εξετάσω στην *Antonioni & Sons v N'sia M'ility* (1988) 3 C.L.R. 2494. Το απόσπασμα που ακολουθεί στη σ.2498 κατοπτρίζει, όπως κρίνω, τις συνέπειες επανεκδίκασης υπόθεσης από δικαστήριο με άλλη σύνθεση:

5 "... The Court, however, took pains to stress on both occasions
 that it was competent for the second Court to which the case
 was assigned, to invite further arguments or give such
 directions for the elicitation of the issues as it might deem
 appropriate; for the obvious reason that the reassignment of
 10 the cases necessarily entailed their rehearing. Any contrary
 proposition would breach the fundamental rule pervading every
 facet of the administration of justice, namely that the trial of the
 case - that is the resolution of the issues in dispute - is heard and
 determined by one and the same Bench. Incidental matters that
 15 may be properly divorced from the issues of the case, such as
 an interim order, may be determined by a Bench with a
 different composition, for the obvious reason that they leave
 unaffected and they do not prejudice any of the matters at issue.
 The foremost issue in any proceeding is the competence of the
 20 Court to take cognizance of the case. No court charged to try
 a judicial cause can be denied freedom to examine the issue of
 jurisdiction. Acceptance of the contrary view would inevitably
 fetter judicial freedom of thought and conscience, incompatible
 with the exercise of judicial functions. ...".

25 Η ανωμαλία στην απονομή της δικαιοσύνης την οποία ο νο-
 μοθέτης θέλησε να θεραπεύσει με την επιφύλαξη του Άρθρου 5(1)
 του Ν.42(1)/92 ήταν η διακοπή της ακρόασης ποινικής υπόθεσης
 εξαιτίας της προαγωγής μέλους του Κακουργιοδικείου σε Πρόε-
 30 δρο Επαρχιακού Δικαστηρίου. Ο ίδιος ο περί Ποινικής Δικονο-
 μίας Νόμος - ΚΕΦ. 155, προβλέπει την εξέταση αριθμού θεμάτων
 πριν την έναρξη της "δίκης" (με την έννοια της απόδειξης της κα-
 τηγορίας), όπως ο διαχωρισμός των κατηγοριών [Άρθρο 40(2)],
 ο διαχωρισμός της δίκης συγκατηγορουμένων [Άρθρο 41], εν-
 στάσεις στην κατηγορία [Άρθρο 66] και, ειδικές απαντήσεις στην
 35 κατηγορία [Άρθρο 69]. Περαιτέρω, ο περί Ποινικής Δικονομίας
 Νόμος - ΚΕΦ. 155, όπως και κάθε νόμος ο οποίος ίσχυε κατά την
 ανακήρυξη της Δημοκρατίας, ερμηνεύεται και εφαρμόζεται σύμ-
 φωνα με το Σύνταγμα [Άρθρο 188.1].

40 Έκδηλος σκοπός του νομοθέτη με την εισαγωγή της επιφύλα-
 ξης του Άρθρου 5(1) του Ν.14/60, ήταν η άρση της ανωμαλίας στην
 απονομή της δικαιοσύνης από τη διακοπή της ακρόασης ποινικής

υπόθεσης λόγω της προαγωγής μέλους του Κακουργιοδικείου σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου. Η ανωμαλία στην απονομή της δικαιοσύνης είναι η ίδια σε κάθε περίπτωση που επιβάλλεται, λόγω μεταβολής της σύνθεσης του Κακουργιοδικείου, η επανακρόαση οποιουδήποτε μέρους της υπόθεσης. Η προαγωγή των σκοπών του νομοθέτη καθιστά την επιφύλαξη εφαρμοστέα σε κάθε περίπτωση που η διακοπή της διαδικασίας θα επέβαλλε την επανακρόαση οποιουδήποτε θέματος που εξετάστηκε μετά την έναρξη της ακρόασης ποινικής υπόθεσης ενώπιον του Κακουργιοδικείου.

5

Εφόσον η επανασυγκρότηση του Κακουργιοδικείου σ' αυτή την υπόθεση θα καθιστούσε επιβεβλημένη την επανακρόαση του προκαταρκτικού θέματος που κρίθηκε από το Κακουργιοδικείο, η επιφύλαξη τυγχάνει εφαρμογής για την αποφυγή της διακοπής της ακρόασης της ποινικής υπόθεσης που άρχισε ενώπιον του Κακουργιοδικείου.

10

15

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΗΣ, Δ.: Συμφωνώ με την απόφαση του Δικαστή Γ.Μ. Πική και δεν έχω τίποτε να προσθέσω.

ΠΟΓΙΑΤΖΗΣ, Δ: Ύστερα από αίτηση του Γενικού Εισαγγελέα στην Ποινική Υπόθεση Αρ. 5861/94 με βάση το άρθρο 148 του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου (Κεφ. 155, Νόμοι αρ. 93/72, 2/75, 12/75, 41/78, 162/89, 142/91 και 9/92), το μόνιμο Κακουργιοδικείο Αμμοχώστου που συνεδριάζει στη Λάρνακα επιφύλαξε για γνωμοδότηση από το Ανώτατο Δικαστήριο τα πιο κάτω νομικά ζητήματα:

20

“1. Κατά πόσο η έναρξη της ‘δίκης’ όπως ο όρος ‘δίκη’ συναντάται στην επιφύλαξη του άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων, προσδιορίζεται με βάση τη συγκεκριμένη υφή της διεξαχθείσας διαδικασίας, ή συνδέεται πάντοτε με την απάντηση του κατηγορουμένου στην κατηγορία.

25

2. Αν στο πρώτο μέρος του πιο πάνω, ερωτήματος (1) η απάντηση είναι καταφατική, κατά πόσο η έκδοση από το Κακουργιοδικείο της ενδιάμεσης απόφασής του ημερομηνίας 2 Δεκεμβρίου, 1994, με την οποία αποφάσισε ότι μπορεί να εξετάσει παράπονο των κατηγορουμένων για ισχυριζόμενη παραβίαση των συνταγματικών τους δικαιωμάτων σε σχέση με την εμπιστευτικότητα στην επικοινωνία με τους δικηγόρους τους, όπως προκύπτει από το Άρθρο 30.2 του Συντάγματος, σηματοδοτεί την έναρξη της δίκης.

30

35

3. Αν η απάντηση στο ερώτημα (2) είναι καταφατική, κατά πόσο η σύνθεση του Κακουργιοδικείου πρέπει να παραμείνει μέχρι πέρατος της δίκης η ίδια με εκείνη με την οποία εξέδωσε την ενδιάμεση απόφαση του ημερομηνίας 2 Δεκεμβρίου 1994.
- 5 4. Κατά πόσο το Κακουργιοδικείο μπορούσε να επιληφθεί και να εξετάσει το θέμα της σύνθεσης του, ενόψει της εκκρεμότητας της γνωμάτευσης του Ανωτάτου Δικαστηρίου στο Υπόμνημα 294."

10 Ο Πρόεδρος του Κακουργιοδικείου υπέβαλε προς τούτο σχετικό Υπόμνημα με ημερομηνία 27/1/95.

15 Στις 16/2/95 το Ανώτατο Δικαστήριο, αφού άκουσε τις απόψεις της Κατηγορούσας Αρχής μόνο, εν όψει του γεγονότος ότι οι δικηγόροι των κατηγορούμενων απέφυγαν να εκφράσουν οποιαδήποτε άποψη, απαφάνισε κατά πλειψηφία - δέκα προς ένα - ότι "στις 9 Ιανουαρίου, 1995, όταν ο κ. Α. Κραμβής, Ανώτερος
20 Επαρχιακός Δικαστής, προήχθη στη θέση Προέδρου Επαρχιακού Δικαστηρίου, η υπόθεση εκδικαζόταν μέσα στην έννοια της επιφύλαξης του Άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων 1960 έως 1992. Ως εκ τούτου, η δίκη πρέπει να συνεχιστεί μέχρι να συμπληρωθεί με την ίδια Σύσταση του Κακουργιοδικείου - (με τη συμμετοχή του προαχθέντα) - με βάση την επιφύλαξη του Άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων."

25 Το Ανώτατο Δικαστήριο ακολούθως παρέπεμψε την υπόθεση στο Κακουργιοδικείο για την περαιτέρω διαδικασία και επιφύλαξε να δώσει το σκεπτικό της απόφασης τόσο της πλειοψηφίας όσο και της μειοψηφίας στο εγγύς μέλλον.

Η απόφαση που ακολουθεί είναι η απόφαση της μειοψηφίας.

30 Επειδή η απάντηση στα πιο πάνω νομικά ερωτήματα εξαρτάται απόλυτα από την ορθή ερμηνεία και εφαρμογή της επιφύλαξης που έχει προστεθεί στο τέλος του εδαφίου 1 του άρθρου 5 των περί Δικαστηρίων Νόμων του 1960-1992 (εφεξής ο "Νόμος"), που επήλθε με την ψήφιση του περί Δικαστηρίων (Τροποποιητικού) Νόμου 1992 (Νόμος αρ. 42(Ι)/92, άρθρο 2(α)), επιβάλλεται να παραθέσω στο παρόν στάδιο το κείμενο της νέας
35 αυτής επιφύλαξης η οποία έχει ως εξής:

"Νοείται περαιτέρω ότι αν, ενώ εκδικάζεται υπόθεση από το

Κακουργιοδικείο, μέλος αυτού προαχθεί σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου, με αποτέλεσμα η σύνθεση του δικαστηρίου να περιλαμβάνει περισσότερους από έναν Προέδρους Επαρχιακού Δικαστηρίου, η δίκη συνεχίζεται, με τη συμμετοχή του προαχθέντα, μέχρι να συμπληρωθεί.”

5

Η προσθήκη της πιο πάνω νέας επιφύλαξης κρίθηκε αναγκαία εν όψει της απόφασης στην υπόθεση *Republic v. Kafkaris & Others*, (1988) 2 C.L.R. 130, στην οποία κρίθηκε πως το άρθρο 5, όπως έχει τροποποιηθεί από το άρθρο 4 του Νόμου αρ. 58/72, απαγορεύει τη συμμετοχή πέραν του ενός Προέδρου στη σύνθεση του Κακουργιοδικείου. Η απαγόρευση αυτή συνεπαγόταν τη δημιουργία ανεπιθύμητων καταστάσεων αν στη διάρκεια της εκδίκασης ποινικής υπόθεσης ενώπιον του Κακουργιοδικείου, μέλος του Κακουργιοδικείου, είτε ο Ανώτερος Επαρχιακός Δικαστής, είτε ο Επαρχιακός Δικαστής συνέβαινε να προαχθεί σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου. Σε μια τέτοια περίπτωση και ανεξάρτητα από το στάδιο της δίκης κατά το χρόνο της προαγωγής, η όλη διαδικασία έπρεπε να επαναληφθεί από την αρχή με όλη την καθυστέρηση και τα έξοδα που συνεπάγεται μια τέτοια επανεκδίκαση. Είναι αυτή την απαράδεκτη κατάσταση που η προσθήκη της επίδικης επιφύλαξης προοριζόταν να θεραπεύσει. Θα πρέπει επί του προκειμένου να λεχθεί επίσης ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3(3) του Νόμου αρ.136/91, οι Δικαστές οι οποίοι θα απαρτίζουν το Κακουργιοδικείο υπηρετούν σ' αυτό για περίοδο τουλάχιστο δυο χρόνων.

10

15

20

Επανέρχομαι τώρα στα γεγονότα της παρούσας υπόθεσης. Όταν οι τρεις κατηγορούμενοι, μετά την παραπομπή τους σε δίκη ενώπιον του μόνιμου Κακουργιοδικείου στην πιο πάνω υπόθεση, εμφανίστηκαν για πρώτη φορά ενώπιον του Κακουργιοδικείου, και πριν ακόμα απαντήσουν στις κατηγορίες του κατηγορητηρίου, δυο από αυτούς - οι κατηγορούμενοι αρ. 1 και 3 - υπέβαλαν μέσω των δικηγόρων τους τον ισχυρισμό ότι, ως αποτέλεσμα παραβίασης του απόρρητου της εμπιστευτικότητας στην επικοινωνία τους με τους αντίστοιχους δικηγόρους τους, που σύμφωνα με τον ισχυρισμό τους έλαβε χώρα ενώ βρισκόνταν υπό κράτηση στις κεντρικές φυλακές εκκρεμότητας της έναρξης της δίκης τους, έγινε αδύνατη η διεξαγωγή ανεπηρέαστης ή δίκαιης δίκης (fair trial), όπως διασφαλίζεται στο άρθρο 30.2 του Συντάγματος, και ζήτησαν όπως το θέμα αυτό συζητηθεί και αποφασιστεί από το Κακουργιοδικείο ως προκαταρκτικό και πριν απαντήσουν στις εναντίον τους κατηγορίες.

25

30

35

40

Η Κατηγορούσα Αρχή, παρόλο που δεν αμφισβήτησε το δι-

καίωμα της υπεράσπισης να ζητήσει από το Κακουργιοδικείο τη διερεύνηση του προβληθέντα ισχυρισμού για παραβίαση των συνταγματικών δικαιωμάτων των κατηγορουμένων, ισχυρίστηκε ότι αυτό μπορεί και πρέπει να γίνει στο κατάλληλο στάδιο στη διάρκεια της ακρόασης της υπόθεσης και όχι προκαταρκτικά όπως ισχυρίστηκε η υπεράσπιση. Το Κακουργιοδικείο άκουσε τα επιχειρήματα και των δυο πλευρών και αφού αναφέρθηκε στην ποινική υπόθεση αρ. 11703/93 του Δικαστηρίου Λευκωσίας, **Δημοκρατία v. Λώρη Ηρακλέους** της οποίας είχε επιληφθεί το Κακουργιοδικείο με την ίδια σύνθεση και είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι υπήρχε δυνατότητα προδικαστικής εξέτασης ισχυρισμού για υπέρμετρη καθυστέρηση στην εκδίκαση της εν λόγω υπόθεσης, παρέθεσε το πιο κάτω απόσπασμα από την απόφαση ημερομηνίας 15/12/93, το οποίο μπορεί να λεχθεί ότι περιέχει βασικά το σκεπτικό της απόφασης του αναφορικά με τον ισχυρισμό των δυο κατηγορουμένων στην παρούσα υπόθεση. Το Κακουργιοδικείο είχε πει επί του προκειμένου τα εξής:

“Θεωρούμε αυτονόητη τη δικαιοδοσία ή ακριβέστερα την εξουσία του Δικαστηρίου να ενεργεί σε ενώπιον του διαδικασίας, καθ’ οιοδήποτε στάδιο της, προκειμένου να διασφαλίσει, κατ’ ακολουθίαν του άρθρου 35 του Συντάγματος, τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες που παρέχονται στο άρθρο 30.2 του Συντάγματος. Κατά την άποψη μας, το θέμα μπορεί να διερευνηθεί και η όποια δικαστική διαπίστωση μπορεί να εκδηλωθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας στη βάση των υπαρχόντων στοιχείων.”

Όπως έχει ήδη λεχθεί, ο μέχρι τότε Ανώτερος Επαρχιακός Δικαστής κ.Α Κραμβής προήχθη σε Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου από 9/1/95. Σ’ αντικατάστασή του διορίστηκε ως μέλος της σύνθεσης του Κακουργιοδικείου για την περίοδο των επόμενων δύο χρόνων ο Ανώτερος Επαρχιακός Δικαστής κ. Γ. Ερωτοκρίτου. Μέχρι και την πιο πάνω αλλαγή στη σύνθεσή του, το Κακουργιοδικείο με την παλαιά του σύνθεση δεν είχε επιληφθεί οποιουδήποτε άλλου θέματος ή διαδικασίας στην ποινική υπόθεση αρ. 5861/94, ούτε και εμφανίστηκαν ενώπιόν του οι παρόντες κατηγορούμενοι. Αισθάνομαι την ανάγκη να επισημάνω και να τονίσω ιδιαίτερα το γεγονός ότι το Κακουργιοδικείο με την παλαιά του σύνθεση, εκδίδοντας την ενδιάμεση απόφασή του ημερομηνίας 2/12/94, απέφυγε επιμελώς και ορθά, κατά τη γνώμη μου, να εκφράσει οποιαδήποτε άποψη αναφορικά με την ουσία του ισχυρισμού των δύο κατηγορουμένων και τις συνέπειες που θα μπορούσε να έχει πάνω στο δικαίωμά τους για ανεπιθρέαστη

ή δίκαιη δίκη η τυχόν απόδειξη του ισχυρισμού τους ότι έλαβε χώρα παραβίαση του απόρρητου της επικοινωνίας τους με τους δικηγόρους τους. Περιορίστηκε ν' αποφασίσει μόνο ότι είχε εξουσία να επιληφθεί του εγερθέντος θέματος σε οποιοδήποτε στάδιο και ότι, εν όψει των περιστάσεων της παρούσας υπόθεσης, δε θα έπρεπε να αποφύγει να εξετάσει προδικαστικά το εγερόμενο θέμα. Πολύ αποκαλυπτικό για το τι ακριβώς αποφάσισε το Κακουργιοδικείο με την παλαιά του σύνθεση στην ενδιάμεση απόφασή του, προκύπτει από το πιο κάτω απόσπασμά της:

“..... εν πάση περιπτώσει, από τη στιγμή που η υπεράσπιση εισηγείται ότι η προβαλλόμενη παραβίαση επιδρά κατά τρόπο ευρύτερο και πλέον δραστικό από ό,τι πρότεινε η Κατηγορούσα Αρχή, καταργώντας, κατά την υπεράσπιση, τη δυνατότητα για διεξαγωγή δίκαιης δίκης, θα πρέπει, κατά την γνώμη μας, να δοθεί στην υπεράσπιση η ευκαιρία να αναπτύξει προδικαστικά αυτή την εισήγησή της. Μπορεί να μην επιτύχει επί του θέματος ουσίας. Μπορεί τελικά να φανεί ότι η όποια επίδραση, αν υπάρχει καθόλου επίδραση, περιορίζεται αποκλειστικά στον τομέα που ανέφερε ο συνήγορος της Κατηγορούσας Αρχής. Θεωρούμε ωστόσο ότι δεν θα έπρεπε να αποφανθούμε αν πρώτα δεν ακούσουμε τους ενδιαφερόμενους διαδίκους επί του θέματος ουσίας. Δεν παραγνωρίζουμε ότι, καθώς μας φαίνεται η πλειονότητα στην υπόθεση *Αστυνομία v. Φάντη & Άλλων* (ανωτέρω) ασχολήθηκε άμεσα και με το θέμα ουσίας χωρίς προηγουμένως να είχε διεξαχθεί επί του θέματος ακρόαση πρωτόδικα και διακήρυξε την ανυπαρξία επίδρασης τέτοιας που θα μπορούσε να οδηγήσει σε ματαίωση της δίκης. Στην προκειμένη όμως περίπτωση δεν είμαστε σε θέση να εκφράσουμε παρόμοια πεποίθηση αναφορικά με το πως θα μπορούσε να επιδράσει ή όχι το θέμα ουσίας που προβάλλει η υπεράσπιση. Καταλήγουμε ότι, εν προκειμένω, δεν θα έπρεπε να αποφύγουμε να εξετάσουμε προδικαστικά, με το οφέλημα των όσων θα θέσουν ενώπιον μας οι ενδιαφερόμενες πλευρές, το εγερόμενο θέμα ουσίας.”

Η επόμενη φορά που οι κατηγορούμενοι εμφανίστηκαν ενώπιον του Κακουργιοδικείου ήταν στις 16/1/95 μετά το διορισμό του κ. Γ. Ερωτοκρίτου σε αντικατάσταση του κ. Α. Κραμβή. Φαίνεται ότι κατά την ημέρα εκείνη ηγέρθη θέμα σύνθεσης του Κακουργιοδικείου, το οποίο είχε συνέλθει με την παλαιά του σύνθεση. Στις 25/1/95 το Κακουργιοδικείο με την παλαιά του σύνθεση αποφάσισε ότι η δίκη είχε αρχίσει και, ως εκ τούτου, θα έπρεπε να συνεχιστεί με την ίδια σύνθεση όπως και προηγουμένως, δηλαδή με τη συμμετοχή του κ. Α. Κραμβή, Προέδρου Επαρχιακού Δικαστηρίου

5 Ο Γενικός Εισαγγελέας, με αίτημά του ημερομηνίας 26/1/95, ζήτησε από το Κακουργιοδικείο να επιφυλάξει, δυνάμει του άρθρου 148(1) του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου, Κεφ. 155, για γνωμοδότηση από το Ανώτατο Δικαστήριο τα τέσσερα ερωτήματα στα οποία έχω ήδη αναφερθεί ως νομικά και εγειρόμενα διαρκούσης της δίκης εν όψει της αναφερθείσας απόφασης του Κακουργιοδικείου ημερομηνίας 25/1/95 αναφορικά με τη σύνθεσή του.

10 Η δική μου προσέγγιση στο υπό συζήτηση θέμα έχει ως αφετηρία τη θέση ότι, μετά τις 9/1/95, ο φυσικός Δικαστής των κατηγορούμενων στην παρούσα υπόθεση είναι το Κακουργιοδικείο με τη νέα του σύνθεση, δηλαδή τη συμμετοχή του κ. Γ. Ερωτοκρίτου και όχι εκείνη του κ. Α. Κραμβή, και ότι εκείνος ή εκείνοι που εισηγούνται το αντίθετο, στηριζόμενοι αποκλειστικά στην επιφύλαξη του άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων 15 1960-1992, πρέπει να ικανοποιήσουν το Δικαστήριο ότι η επίδικη επιφύλαξη έχει εφαρμογή στα ειδικά περιστατικά της παρούσας υπόθεσης. Πρέπει να λεχθεί επί του προκειμένου ότι η περίπτωση που καλύπτει η επιφύλαξη αποτελεί εξαίρεση στο γενικό κανόνα και, επομένως, πρέπει να ερμηνευθεί αυστηρά, η δε 20 εμβέλειά της να περιοριστεί στις περιπτώσεις εκείνες που η επίδικη επιφύλαξη είναι καθαρό ότι σκοπεύει να καλύψει.

Αναφορικά με το Πρώτο Ερώτημα πρέπει να συμφωνήσω με την άποψη του Κακουργιοδικείου ότι η έναρξη της “δίκης”, όπως 25 ο όρος αυτός συναντάται στην επίδικη επιφύλαξη, προσδιορίζεται με βάση τη συγκεκριμένη υφή της διεξαχθείσας διαδικασίας και ότι δεν συνδέεται πάντοτε με την απάντηση του κατηγορούμενου στην κατηγορία. Ο όρος “δίκη” συναντάται σε διάφορα άρθρα του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου, Κεφ. 155. Η ερμηνεία που τα Δικαστήρια έχουν δώσει στον όρο αυτό δεν ήταν 30 ομοιόμορφη. Διέφερε ανάλογα με το κείμενο του άρθρου στο οποίο ο όρος αυτός απαντάται και λαμβανομένου υπόψη του ιδιαίτερου σκοπού που ο Νομοθέτης ήθελε να εξυπηρετήσει θεσπίζοντας τη συγκεκριμένη πρόνοια Π.χ. η φράση “διαρκούσης της δίκης” (στο Αγγλικό κείμενο “during the trial”) στο άρθρο 148(1) 35 του περί Ποινικής Δικονομίας Νόμου, Κεφ. 155, έχει ερμηνευθεί πολύ πλατιά και κατά τρόπο που να περιλαμβάνει και το στάδιο της διαδικασίας πριν ο κατηγορούμενος απαντήσει στην εναντίον του κατηγορία και πριν το Δικαστήριο επιληφθεί οποιουδήποτε άλλου ζητήματος που έχει σχέση με τη διαδικασία ενώπιόν του 40 στη συγκεκριμένη ποινική υπόθεση. Σχετικές είναι οι υποθέσεις *Republic v. Nicolaos Sampson* (1977) 2 C.L.R. 1, *Police v. Ekdotiki Eteria “Inomeni Dimosiographi Dias Ltd”* [1982] 2

C.L.R. 63, *Pastelopoulos v. Republic* (1985) 2 C.L.R. 165, και *Αστυνομία v. Άκη Φάντη* και Άλλων, (1994) 2 Α.Α.Δ. 160.

Είναι επίσης γνωστό ότι η τακτική την οποία ανελλιπώς και με συνέπεια ακολουθούν τα Δικαστήρια για πάρα πολλά χρόνια, είναι να μην θεωρούν σε καμιά περίπτωση ότι υπάρχει οποιοδήποτε κώλυμα ο κατηγορούμενος ν' απαντήσει στην εναντίον του κατηγορία ενώπιον ενός Δικαστή η δε ακρόαση να διεξαχθεί ενώπιον άλλου Δικαστή.

5

Εν όψει των πιο πάνω, η απάντησή μου στο Πρώτο Ερώτημα είναι ότι η έναρξη της "δίκης", όπως ο όρος αυτός συναντάται στο κείμενο της δεύτερης επιφύλαξης του άρθρου 5(1) του Νόμου, προσδιορίζεται με βάση τη συγκεκριμένη υφή της διεξαχθείσας διαδικασίας στην κάθε υπόθεση. Αντενδείκνυται, κατά τη γνώμη μου, οποιαδήποτε απόπειρα να προσδιοριστούν, κατά τρόπο απόλυτο και στεγανό ή εξαντλητικό, τα στοιχεία της διεξαχθείσας διαδικασίας στην κάθε υπόθεση που θα σηματοδοτούσαν την έναρξη της "δίκης", μέσα στην έννοια της επίδικης επιφύλαξης.

10

15

Ερώτημα Αριθμός 2

Η δική μου προσέγγιση στο Δεύτερο αυτό Ερώτημα έχει ως οδηγό την απάντηση που έχω δώσει στο Πρώτο Ερώτημα. Εκείνο που παραμένει να αποφασιστεί είναι κατά πόσο συμφωνώ ή διαφωνώ με τη θέση του Κακουργιοδικείου την οποία έχει υιοθετήσει και η πλειοψηφία του Ανωτάτου Δικαστηρίου, όπως εκφράζεται στις αποφάσεις των αδελφών Δικαστών Πική και Κωνσταντινίδη, σύμφωνα με την οποία, λαμβανομένης υπόψη της συγκεκριμένης διαδικασίας που διεξήχθη από το Κακουργιοδικείο με την παλαιά του σύνθεση, είναι δυνατό να λεχθεί ότι το Κακουργιοδικείο, με την ενδιάμεση απόφαση του ημερομηνίας 2/12/94, προκαθόρισε την περαιτέρω πορεία της υπόθεσης και άσκησε κρίση η οποία άπτεται άμεσα των εγγενών αναγκών της υπόθεσης. Το Κακουργιοδικείο εκτιμώντας την υφή της διεξαχθείσας διαδικασίας στην παρούσα υπόθεση, συμπαίρανε ότι το Κακουργιοδικείο έχει θέσει τη σφραγίδα του στην υπόθεση, η οποία δυνητικά ενέχει επιπτώσεις πάνω σ' αυτή και έχει προκαθορίσει την περαιτέρω πορεία της.

20

25

30

Διαφωνώ απόλυτα με την εκτίμηση αυτή τόσο του Κακουργιοδικείου όσο και της πλειοψηφίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Όπως έχω ήδη αναφέρει, το μοναδικό θέμα για το οποίο το Κακουργιοδικείο εξέφρασε ήδη ετυμηγορία είναι το χρονικό στάδιο κατά το οποίο συγκεκριμένος νομικός ισχυρισμός ο οποίος αδιαμ-

35

φιοβήτητα μπορεί να εγερθεί από την υπεράσπιση, θα πρέπει να εξεταστεί από το Κακουργιοδικείο. Τίποτε πέραν αυτού. Υπό τας περιστάσεις, αδυνατώ να δώ με ποιό τρόπο η ετυμηγορία αυτή ενέχει, έστω και δυνητικά, οποιεσδήποτε επιπτώσεις πάνω στην υπόθεση ή με ποιό τρόπο έχει προκαθορίσει την περαιτέρω πορεία της υπόθεσης ώστε να εμπίπτει η περίπτωση αυτή μέσα στην πρόνοια της νέας επιφύλαξης του άρθρου 5(1) της οποίας το σκοπό έχω ήδη αναλύσει. Στην υπόθεση *Antonioni & Sons v. Nicosia Municipality* (1988) 3 C.L.R. 2494, το Δικαστήριο παρατήρησε ότι η κάθε υπόθεση ακούγεται και αποφασίζεται από Δικαστήριο χωρίς να αλλάξει στο μεταξύ η σύνθεσή του, και ότι παρεμπιπτόντα θέματα τα οποία μπορούσαν εύλογα να διαχωριστούν από τα επίδικα θέματα της υπόθεσης, όπως είναι π.χ. η έκδοση παρεμπιπτόντος απαγορευτικού διατάγματος, μπορούσαν να αποφασιστούν από Δικαστήριο με διαφορετική σύνθεση εκείνου που θα δικάσει την ουσία της υπόθεσης, γιατί είναι πρόδηλο ότι δεν επηρεάζουν καθ' οιονδήποτε τρόπο τα επίδικα θέματα. Επισημαίνω αναφορικά με τη θέση αυτή, με την οποία πρέπει να πω ότι συμφωνώ, ότι η έκδοση από το Δικαστήριο παρεμπιπτόντος απαγορευτικού διατάγματος, κατά την άσκηση της πολιτικής του δικαιοδοσίας, δυνάμει του άρθρου 32(1) του περί Δικαστηρίων Νόμου 1960, προϋποθέτει, σύμφωνα με την επιφύλαξη του εδαφίου αυτού, την έκδοση ετυμηγορίας του Δικαστηρίου "ότι υπάρχει σοβαρόν ζήτημα προς εκδίκασιν κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασίαν, ότι υπάρχει πιθανότης ότι ο ενάγων δικαιούται εις θεραπείαν, και ότι εκτός εαν εκδοθή παρεμπιπτόν απαγορευτικόν διάταγμα, θα είναι δύσκολον ή αδύνατον να απονεμηθή πλήρης δικαιοσύνη εις μεταγενέστερον στάδιον". Εάν, επομένως, το Δικαστήριο, παρόλο ότι είναι υποχρεωμένο να εξετάσει σε κάποιον βαθμό την ουσία των επίδικων θεμάτων ώστε να αποφανθεί, για τους σκοπούς έκδοσης παρεμπιπτόντος απαγορευτικού διατάγματος, κατά πόσο συντρέχουν ή όχι οι πιά πάνω προϋποθέσεις του άρθρου 32(1) του Νόμου 14/60 και παρόλα ταύτα δε θεωρείται ότι θέτει τη σφραγίδα του στην υπόθεση, ή ότι με την ενδιάμεση απόφασή του προκαθορίζει τις εξελίξεις που έπονται, ούτε ότι αγγίζει άμεσα τις εγγενείς ανάγκες της υπόθεσης, αδυνατώ να αντιληφθώ πώς είναι δυνατό να λεχθεί ότι τα συμβάντα στην παρούσα υπόθεση δικαιολογούν την εκτίμησή του Κακουργιοδικείου ότι έχει θέσει τη σφραγίδα του στην υπόθεση σε βαθμό που καθιστά αναγκαία την συνέχιση της δίκης με την παλαιά του σύνθεση.

Εν όψει των πιο πάνω, η απάντησή μου στο Δεύτερο Ερώτημα είναι ότι η ενδιάμεση απόφαση του Κακουργιοδικείου, ημερομηνίας 2/12/94, δεν έχει σηματοδοτήσει την έναρξη της δίκης

μέσα στην έννοια της νέας επιφύλαξης του άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων 1960-1992.

Ερώτημα Αριθμός 3

Εν όψει των απαντήσεων που έχω δώσει στα Ερωτήματα αρ. 1 και 2, η απάντησή μου στο Ερώτημα με αριθμό 3 είναι ότι η παρούσα υπόθεση δεν εμπίπτει στην εξαίρεση του γενικού κανόνα η οποία έχει καθιερωθεί με τη νέα επιφύλαξη του άρθρου 5(1) των περί Δικαστηρίων Νόμων 1960-1992 και, επομένως, η περαιτέρω διαδικασία ενώπιον του Κακουργιοδικείου δεν πρέπει να συνεχιστεί με τη συμμετοχή στη σύνθεσή του και δεύτερου Προέδρου Επαρχιακού Δικαστηρίου, δηλαδή του κ. Α. Κραμβή.

Ερώτημα Αριθμός 4

Το Ερώτημα αυτό έχει ουσιαστικά εγκαταλειφθεί μετά την απόσυρση από το Γενικό Εισαγγελέα του Υπομνήματος αρ. 294. Καμιά πλευρά δεν εξέφρασε απόψεις αναφορικά με αυτό, και, υπό τας περιστάσεις, δεν προτίθεται να το απαντήσει.

Γνωματεύσεις ως ανωτέρω.